

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
ENERGETIKA ÉS
FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS**

Időszak:

2012. november

Dátum:

2012. december 14.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
GAZDASÁGKUTATÓ KFT.

STRATEGOPOLIS
KÖZMŰVELÉSI, TANULSÁGI ÉS STRATÉGIAI KÖZPONT KFT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló.....	1
2. Kiemelt esettanulmány	3
<i>Régiós gázárak és azok hatása a rezsiköltségekre valamint a gazdaság versenyképességére</i>	3
3. Energiaár és rezsiköltség monitoring	11
4. Releváns energiapiaci jogszabályváltozások az elmúlt hónapban.....	16
<i>Újabb adók terhelik az energiaipari vállalatokat</i>	16
5. Jelentősebb sajtónyilvánosságot kapott ügyek rövid áttekintése.....	18
<i>Az Európai Bizottság a harmadik energiacsomag hatékonyabb átültetését kéri Magyarországtól</i>	18
<i>Kötelezettségszegési eljárás Magyarország ellen</i>	19

1. Vezetői összefoglaló

A novemberi szám esettanulmányában a közép-európai régió országainak lakossági és ipari fogyasztói gázárait hasonlítottuk össze. Az elemzésből kiderül, hogy **a magyarországi lakossági földgázárak nem mondhatók kiemelkedően magasnak a régió országainak áraihoz képest.** Ez a kormány rezsibefagyasztás érdekében tett intézkedéseinek a sikerét mutatja. Más a helyzet azonban, **ha az árakat vásárlóerő paritással korrigálva vizsgáljuk.** Ebben az esetben **a magyarországi lakossági gázárak 17 százalékkal a régiós átlag felett vannak,** a hazai áraknál kizárólag a bolgár és a szlovén gázárak magasabbak.

Az elemzésben azt is megvizsgáltuk, hogy a lakossági gázárak alacsonyan tartása milyen hatást gyakorol a nem lakossági árakra és ezáltal a gazdaság versenyképességére. Az elemzésből megállapítható, hogy **a nem lakossági fogyasztók számára elérhető gázárak gyakorlatilag minden fogyasztási kategória esetében magasnak mondhatók a régió országaiban érvényes árakhoz képest.** Az 1 000 – 10 000 GJ/év gázfelhasználású fogyasztók esetében a magyarországi árak 20 százalékkal magasabbak a régiós átlagnál.

Következtetésként az vonható le, hogy a lakossági és önkormányzati rezsiköltség befagyasztás rövidtávon kedvezően érinti a lakosságot, megvédi a viszonylag kiszolgáltatott helyzetben lévő kisfogyasztókat a világpiaci viharok okozta drasztikus árkilengésektől. A rezsiköltség-befagyasztás azonban keresztfinanszírozással jár, emeli a vállalkozások energia költségeit, ezért versenyképességi hátrányt okoz. Ugyan a jelenleg hatályban lévő energiaszektorra érintő különadók kivezetésre kerülnek 2013-ban, az adótörvény-módosítások következtében azonban az adónemek transzformációja miatt az adóterhek nem fognak csökkenni az energiaszektorban.

Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter javaslata, miszerint **az állami érdekeltségű villamosenergia-rendszerirányító és földgázszállító vállalatok is részesüljenek a közműadó terhében, várhatóan kissé csökkenti a feszültséget az energiaipari vállalatok körében.** Az új adókkal azonban most már évek óta egyre nagyobb és tartóssá váló teher nehezedik az **energiaipari vállalatokra.** A tartalékok kimerülése (és a nemzetközi vállalatok tőkekivonása) után, az árszabályozás hatálya alá eső vállalatok már csak leépítésekkel és a beruházások elhalasztásával képesek a kialakult helyzetre reagálni. Fokozottan igaz ez a közműadóra, ahol az adó alapját nem a vállalat eredménye, hanem a vállalat tulajdonában lévő infrastruktúra képezi. A lakosságot ellátó egyetemes szolgáltató vállalatok már jó ideje veszteségesen működnek. **Középtávon jelentős kockázatot jelent az infrastrukturális beruházások, karbantartások és fejlesztések elmaradása, ami a szolgáltatási színvonal és az ellátásbiztonság csökkenéséhez vezethet.**

Magyarországot elmarasztalta és fokozottabb intézkedések tételére kérte Brüsszel az alábbi ügyekben:

- határkeresztező kapacitások bővítésének folytatása mind a gáz-, mind a villamos energia szektorokban,
- a gáztőzsde mielőbbi létrehozása,
- hatósági energiaár-képzés megszüntetése minden fogyasztói szegmensben,
- diszkriminációmentes hálózati tarifák visszaállítása,
- harmadik fél diszkriminációmentes hozzáférési szabályai a határ menti összekötő hálózatokhoz,
- a Magyar Energia Hivatal függetlenségének biztosítása.

Kötelezettségszegési eljárás indult továbbá hazánk ellen a megújuló energia irányelv (2009/28/EK) előírásainak teljesítésével összefüggésben. Hazánk ugyanis nem tájékoztatta a Bizottságot a megújuló energia irányelv (2009/28/EK) nemzeti jogszabályokba való maradéktalan átültetéséhez szükséges valamennyi intézkedésről.

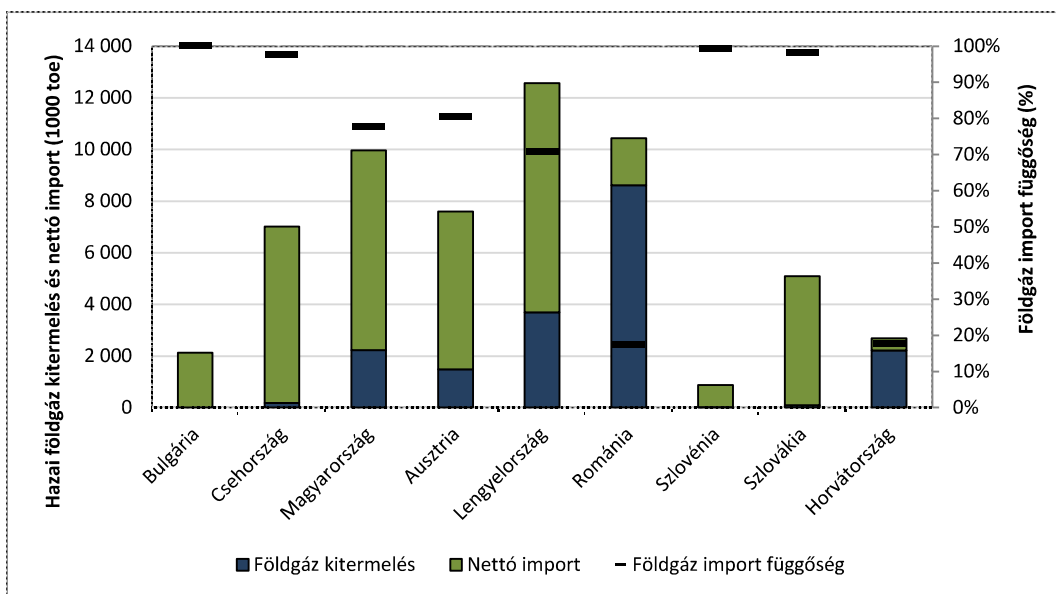
Mindamellett, hogy **a fentebb említett hiányosságok nem szolgálják Magyarország hosszú távú érdekeit, Magyarország esete nem számít kirívónak.** Számos ország került elmarasztalásra, illetve számos ország áll kötelezettségszegési eljárás alatt a fenti ügyekben.

2. Kiemelt esettanulmány

Régiós gázárak és azok hatása a rezsiköltségekre valamint a gazdaság versenyképességére

Az Európai Unió tagországai jelentős erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy az Unió területén található részben vagy egészben elszigetelt energiapiacok összekapcsolásával létrehozzák az Unió egységes belső energiapiacát. A piacok összekapcsolásával, a verseny élénkülése révén, az egyes régiók árai közelítenének egymáshoz. Ezzel megteremtődne a lehetőség arra, hogy a fogyasztók Európa-szerte a legversenyképesebb termelők termékeit vásárolják a lehető legalacsonyabb áron. Bizonyos energiapiacokon a régiók fizikai összekapcsolása és a kereskedelem szabályainak egységesítése előrehaladott állapotban van: ilyen például a villamosenergia-nagykereskedelmi piac, ahol 2012 szeptemberében került összekapcsolásra a cseh, a szlovák és a magyar piac. A földgáz-kereskedelmi piac Európában korántsem mondható egységesnek. A piacok összekapcsolásához szükséges fizikai határkeresztező földgázszállító kapacitások a legtöbb ország esetében még nem épültek ki. Ennek következtében a földgázbeszerzési források és az ellátási útvonalak száma meglehetősen korlátozott. A fizikailag elszigetelt piacokon az országok közötti kereskedelem korlátozottsága miatt az árak eltérőek. Az árak közötti különbségeket tovább növeli, hogy az egyes országok a piac befolyásolása terén jelentős mozgástérrel rendelkeznek, az energiapiaci liberalizáció különböző fázisban tart és az állami szabályozás terén is különböző gyakorlatok terjedtek el.

1. ÁBRA: A KÖZÉP-KELET EURÓPAI ORSZÁGOK FÖLDGÁZIMPORT-FÜGGŐSÉGE 2010-BEN

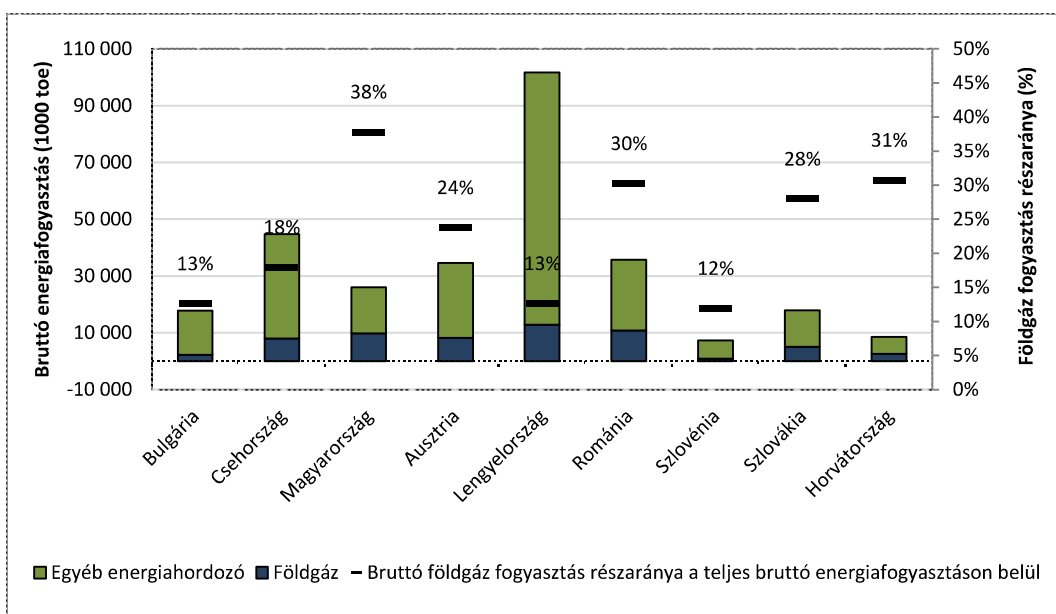

1000 toe (tonna olajegyenérték) = 41,868 TJ

Forrás: Eurostat, Századvég-szerkesztés

A piaci folyamatok élénkítése mellett, a közép-kelet-európai országok földgáz ellátásának diverzifikációját indokolja a régióban található országok jelentős földgázimport-függősége is. Az 1. ábra mutatja a régió országainak földgázimport-kitettségét. Az ábráról leolvasható, hogy kizárólag Románia és Horvátország képes földgáz igényeinek nagy részét, mindkét ország körülbelül 83 százalékát, saját kitermelésű forrásokból biztosítani. A többi ország importfüggősége meglehetősen magas, 70 százalék feletti. Ez abban az esetben jelent nagy kockázatot, ha az ország energiafogyasztásán belül a földgáz fogyasztás részaránya jelentős súlyt képvisel. A 2. ábra szemlélteti, hogy az egyes országok bruttó energiafogyasztásán belül mekkora a földgázfogyasztás részaránya. Ebből az látszik, hogy Bulgária, Szlovénia és Lengyelország földgáz felhasználásának részaránya a bruttó energiafelhasználáson belül viszonylag alacsony, 15 százalék alatti. Magyarország, Szlovákia és Ausztria esetében a földgázimport részaránya, valamint a földgáz fogyasztás teljes bruttó energiafogyasztáson belül képviselt részaránya egyaránt jelentős, ami számottevő függőségi kockázatra utal.

2. ÁBRA: A KÖZÉP-KELET-EURÓPAI ORSZÁGOK ENERGIAFOGYASZTÁSA ÉS A FÖLDGÁZFogyasztás részaránya 2010-ben

Forrás: Eurostat, Századvég-szerkesztés

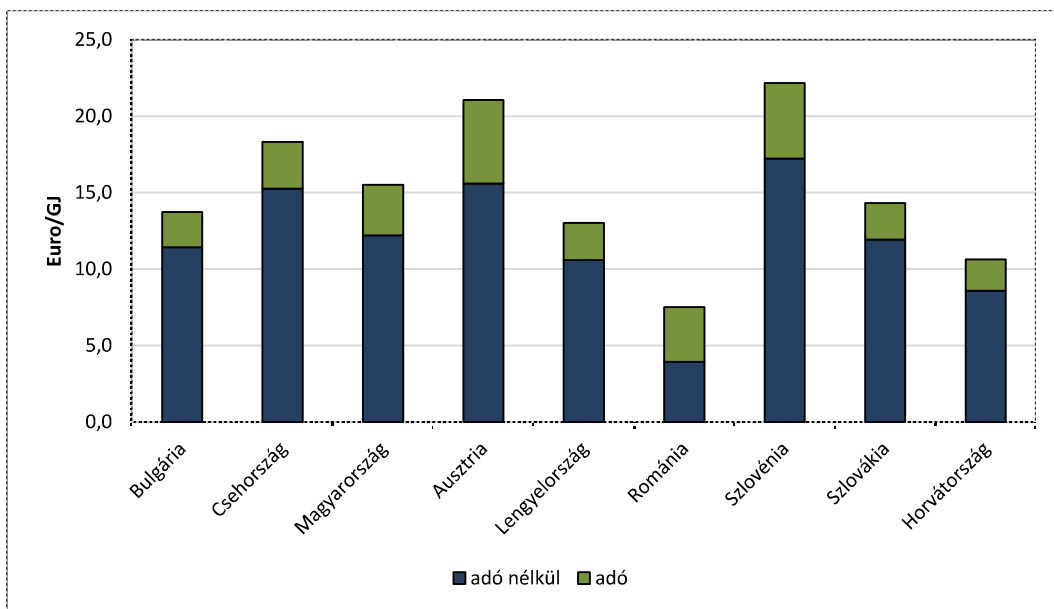
Magyarország helyzete kifejezetten kedvezőtlen a földgázbeszerzési és -szállítási útvonalak diverzifikáltsága terén. Magyarország számára a forrásokat biztosító két legjelentősebb belépési pont a magyar-ukrán határon (26 milliárd m³ éves kapacitás) valamint a magyar-osztrák határon (5,2 milliárd m³ éves kapacitás) található. Az európai földgázpiachoz jelenleg csak az osztrák belépési ponton keresztül tudunk csatlakozni, ami azt jelenti, hogy ha figyelembe vesszük, hogy a magyarországi éves földgázfogyasztás nagysága jellemzően 11–12 milliárd m³ között van, akkor az igények körülbelül felét kizárólag az Ukrajnán keresztül

érkező oroszországi földgázzal tudjuk kielégíteni. Ennek egyik kedvezőtlen hatása, hogy a jelenleg olcsóbb, tőzsdei árakhoz kötött európai piacokról származó gáz helyett a drágább, olajár-indexált orosz földgázt kell megvásárolnunk, ami jelentős hatással van a magyarországi végső fogyasztói földgáz árszínvonalra. Az Ukrajnán keresztül érkező földgáz magasabb ára nem feltétlenül a kitermelés és szállítás magasabb költségeivel van összefüggésben, hiszen a nyugat-európai piacokról hozzánk érkező földgáz jelentős része is orosz forrásból származik és adott esetben hosszabb útvonalon (tehát magasabb szállítási költséggel) jut el hozzánk. A magasabb árat az olajár-indexált, és ezért jelen körülmények között előnytelenebb hosszú távú földgáz importszerződés okozza, melynek hatálya 2015-ben lejár. Hogy 2015-től milyen feltételekkel tudunk földgázbeszerzési szerződést kötni, az elsősorban az alternatívaként szóba jöhető szállítási útvonalak, kapacitások és az alternatív forrásokkal való összeköttetések kiépítettségétől függ. Új beszállítási útvonalak esetén az orosz gázszállító más forrásokkal versenyeztethető.

A földgázárak országok közötti különbözősége jelentős hatással van egy-egy ország versenyképességére, valamint a lakosság életszínvonalára. A mostani tanulmányban a közép-európai régió országainak lakossági és ipari fogyasztói gázárait hasonlítjuk össze.

A 3. ábra a földgázárak átlagos értékét mutatja 2012. első félévében, a 20 – 200 GJ közötti éves gázfelhasználású lakossági fogyasztók esetében.

3. ÁBRA: LAKOSSÁGI GÁZÁRAK A RÉGIÓ ORSZÁGAIBAN (2012. I. FÉLÉV)

Forrás: Eurostat, Századvég-szerkesztés

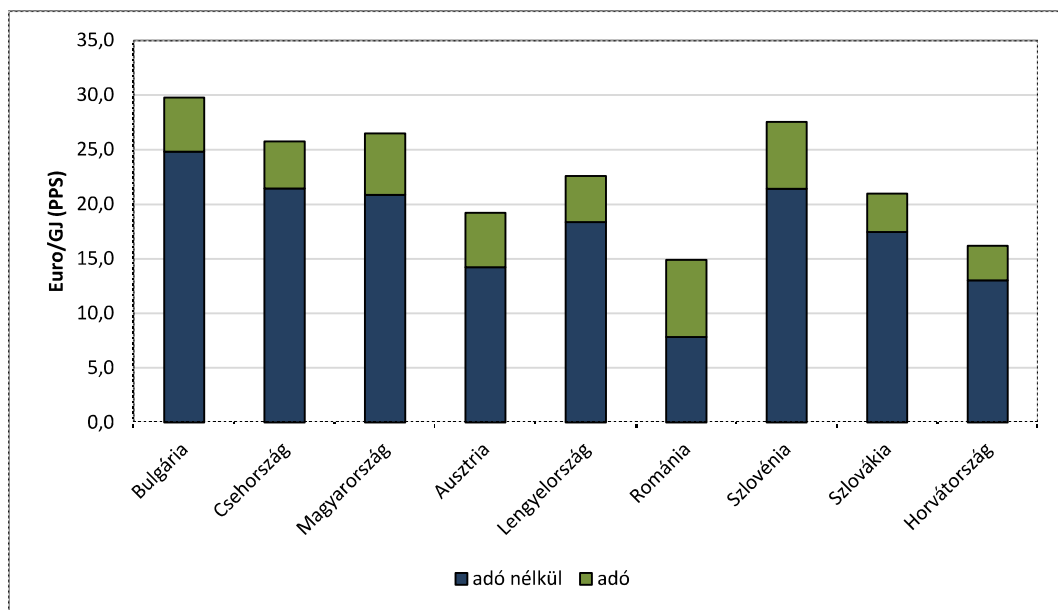
Az ábrán jól látszik, hogy a magyarországi lakossági földgázárak nem mondhatók kiemelkedően magasnak a régió országainak áraihoz képest. A hazai lakossági gázár mindössze 2,5 százalékkal magasabb régiós átlagnál. A lakossági földgázár szintjének régiós

átlag körüli alakulásához jelentős részben hozzájárultak a kormány rezsiköltség-befagyasztással kapcsolatos intézkedései, melyek révén a lakossági árak csak kis mértékben emelkedtek a kormányváltást követően. A kormány az árszabályozás eszközével tartotta kordában, a többnyire az olajár-indexált földgáz árának növekedése, valamint a forint gyengülése következtében növekvő gázárakat. A rendszerhasználati díjak differenciálásra kerültek: a lakossági fogyasztók számára alacsonyabb rendszerhasználati díjak kerültek megállapításra mint az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult fogyasztók részére. Ezzel gyakorlatilag a versenypiacról vételező fogyasztók keresztfinanszírozzák a lakosság rendszerhasználati költségeit. Az egyetemes szolgáltatásra jogosult (többnyire lakossági) fogyasztók részére az energiadíj (termékdíj) is befagyasztásra került a hatósági árszabályozás révén. A rezsiköltségek befagyasztásával párhuzamosan azonban az egyetemes szolgáltatók bevételei is „befagytak”, miközben beszerzési költségeik drasztikusan emelkedtek. Ezt azzal próbálta a kormány feloldani, hogy az egyetemes szolgáltatóknak valamint a távhő termelőknek elsőbbségi hozzáférést biztosított az osztrák belépési ponton keresztül érkező, valamint a hazai kitermelésű „olcsóbb” földgázhoz. A lakossági árak alacsonyan tartásának további következménye, hogy a gázipari társaságok veszteségessé váltak. A határkeresztező vezetékekhez való hozzáférés fogyasztók szerinti differenciálása az Európai Unió direktívák és rendeletek előírásaival ellentétes, azonban ezen a területen az Unió mostanáig nem indított kötelezettségszegési eljárást Magyarországgal szemben. Ilyen jellegű beavatkozásokra a jövőben egyre kevésbé lesz lehetőség, mivel az Unió előírások egységes értelmezése és végrehajtása érdekében (többek között a hálózathoz való hozzáférés szabályaira vonatkozóan) egységes keretjellegű iránymutatások, valamint egységes üzemi és kereskedelmi szabályzatok készülnek.

A 4. ábra szintén a régió országainak földgáz árait mutatja, azonban vásárlóerő paritásra átszámítva. A vásárlóerő paritáson számolt lakossági gázár összehasonlítás azt mutatja meg, hogy mennyiben terheli eltérően a régiós országokban a háztartásokat ez az energiaköltség.

Ebben az esetben már nem annyira kedvező a helyzet, a magyarországi lakossági földgázár 17 százalékkal van a régiós átlagár felett, a harmadik legdrágábbnak számít a térségben. A vásárlóerő paritáson számított hazai áraknál kizárólag a bolgár és a szlovén lakossági gázárak magasabbak. Tekintettel arra, hogy a magyarországi háztartások legnagyobb részében a lakásfűtés közvetve (távfűtésen keresztül) vagy közvetlenül földgáz felhasználásával történik, a lakosság életszínvonalát jelentősen befolyásolja a földgáz fogyasztói árszínvonala. A fogyasztói kiadások között a háztartási energia részaránya 10 százalék a KSH adatközlése alapján. Szociálpolitikai szempontokat figyelembe véve tehát a kormány rezsibefagyasztással kapcsolatos intézkedései - legalábbis rövidtávon - igazolhatók. Azonban azt is meg kell vizsgálni, hogy a lakossági árak alacsonyan tartása milyen hatással van a lakossági energiafogyasztás alakulására valamint a gazdaság versenyképességére.

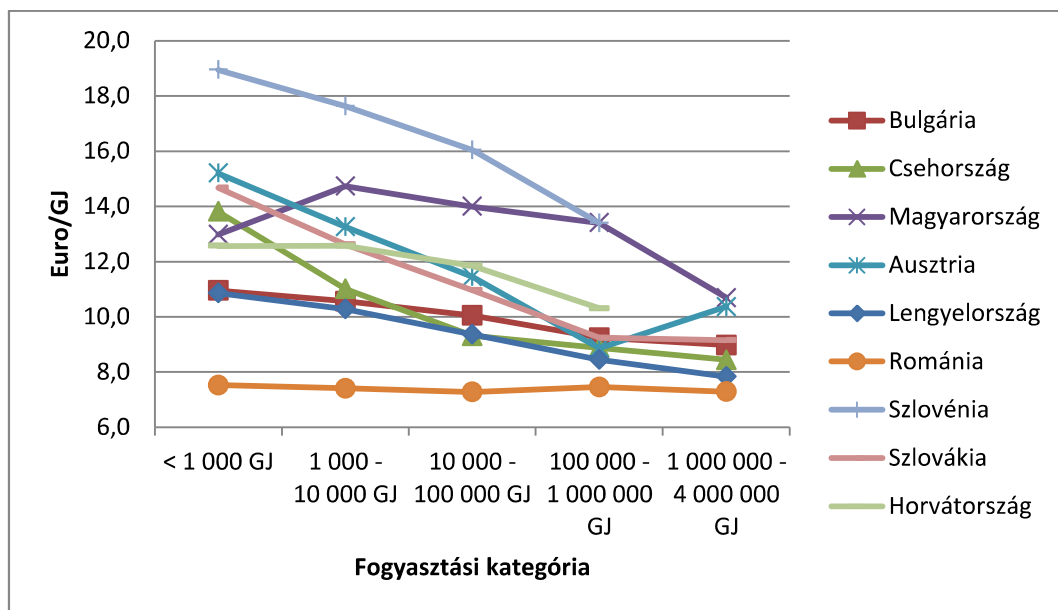
4. ÁBRA: LAKOSSÁGI GÁZÁRAK A RÉGIÓBAN, VÁSÁRLÓERŐ PARITÁSON SZÁMOLVA (2012. I. FÉLÉV)

Forrás: Eurostat, Századvég-szerkesztés

A piaci ár alatt történő lakossági földgázértékesítés egyértelműen piaci torzulást eredményez, a támogatott árak miatt a lakossági felhasználás a piaci optimum fölött lesz. Ennek három fő oka van: egyrészt az árszabályozás által alacsonyan tartott gázárak mellett, többen fognak gázfűtésbe beruházni ahelyett, hogy alternatív hőtermelési megoldást választanának. Ezenkívül az energiahatékonysági beruházások egy része nem (vagy csak magasabb támogatási intenzitás mellett) fog megvalósulni, mivel az alacsonyan tartott földgáz ár rontja e projektek megtérülési idejét. Végül a lakosság kevésbé lesz motivált abban, hogy takarékoskodjon, ezért az energiafogyasztás mértéke alacsonyabb árak esetén magasabb lesz.

5. ÁBRA: FÖLDGÁZÁRAK AZ EGYETEMES SZOLGÁLTATÁSRA NEM JOGOSULT FOGYASZTÓK KÖRÉBEN, FOGYASZTÁSI KATEGÓRIÁNKÉNT (2012. I. FÉLÉV)

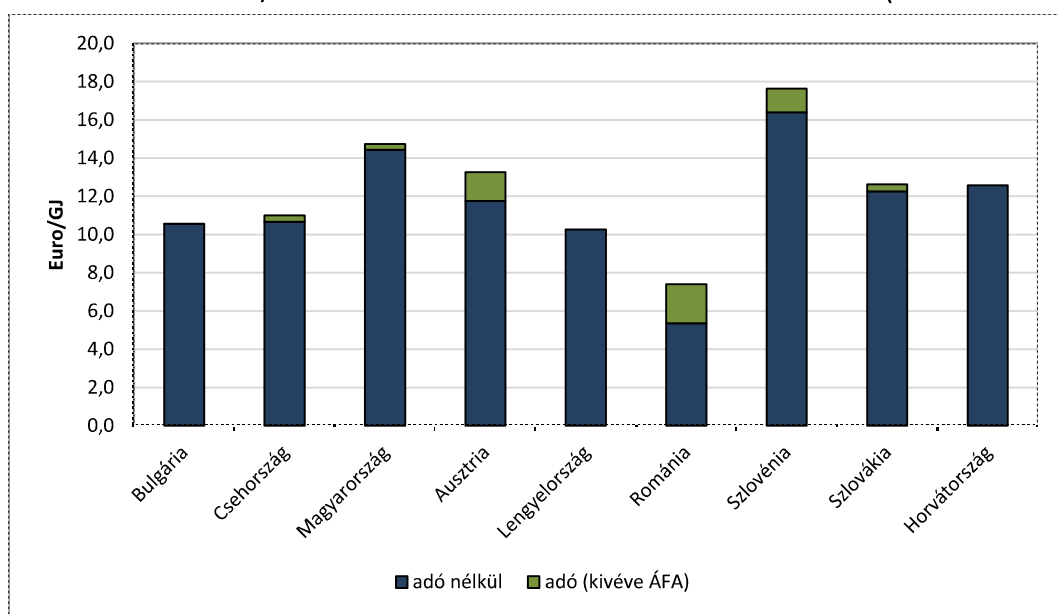
Forrás: Eurostat, Századvég-szerkesztés

A gazdaság versenyképességét is negatívan érintik az alacsonyan tartott lakossági gázárak. Az 5. ábrán a különböző fogyasztási kategóriába eső nem lakossági fogyasztók földgáz árai láthatók az egyes országokban. Piaci körülmények között a fogyasztás nagyságának növekedésével az energiaárak csökkennek. Ennek több oka van. Egyrészt a földgázszolgáltatás valós rendszerhasználati költsége (ami a szolgáltatás költségének jelentős része és ami nem egyezik meg a rendeletben meghatározott rendszerhasználati díjak által tükrözött költségekkel) annál alacsonyabb, minél több földgázt vásárol a fogyasztó. Termékár nélkül kalkulálva, kizárólag az ellátórendszer fenntartási és üzemeltetési költségeit figyelembe véve, a lakossági fogyasztók egységnyi földgázzal történő ellátása 4-8-szorosába is kerülhet, mint egy nagyfogyasztó ellátása. Másrészt a nagyfogyasztók jobb alkupozícióban vannak a beszerzési piacon, így kedvezőbb termékárakat tudnak kialakítani a kereskedőknél. A nagyfogyasztók több beszerzési lehetőség közül választhatnak, ezzel csökkenteni tudják (ár)kockázatukat, valamint diverzifikálni tudják beszerzéseiket. Ezen kívül pontosabban előre tudják jelezni energiaigényeiket, az igények változását, sőt adott esetben befolyásolni is tudják felhasználásukat, értékesíthető rendszerszabályozási szolgáltatást nyújtva ezzel a földgázellátó rendszer irányítójának. A fogyasztási kategória függvényében csökkenő árak jól megfigyelhetők a legtöbb ország esetében. Ahol ettől eltérés van, ott ez többnyire a piaci viszonyok nem megfelelőségére vezethető vissza. Magyarország esetében az 1000 GJ éves földgázfelhasználás alatti fogyasztók árszintje a magasabb fogyasztási kategóriákhoz képest alacsonyan van (lásd 5. ábra). Ennek oka az lehet, hogy Magyarországon a lakosságon kívül az önkormányzati intézmények is jogosultak hatósági árszabályozás alá eső egyetemes

szolgáltatásra, melyek egy része ebbe a fogyasztási kategóriába esik. Ezek az intézmények a földgázt a jellemző piaci árnál kedvezőbben tudják vételezni a korábban felsorolt, rezsibefagyasztást célzó kormányzati intézkedéseknek köszönhetően.

Az 5. és a 6. ábrák alapján megállapítható, hogy a nem lakossági fogyasztók számára elérhető gázárak, gyakorlatilag minden fogyasztási kategória esetében magasnak mondhatók a régió országaiban érvényes árakhoz képest. A legtöbb fogyasztási kategória esetében kizárólag a szlovén gázárak magasabbak a hazainál. Az 1 000 – 10 000 GJ/év gázfelhasználású fogyasztók esetében a magyarországi árak 20 százalékkal magasabbak a régiós átlagnál. Ennek legfőbb oka, hogy az egyetemes szolgáltatásra jogosult (jellemzően lakossági) fogyasztók rezsiköltség befagyasztásának árát részben a versenypiacról vételező (nem lakossági) fogyasztóknak kell megfizetniük. Egyrészt a nem lakossági fogyasztóknak, azonos fogyasztási körülmények között, többet kell fizetniük a földgázellátó rendszer használatáért. Ezen kívül, az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult fogyasztókat ellátó földgázkereskedők szinte kizárólag az ukrán-magyar belépési ponton keresztül érkező, drágább orosz földgázhoz férnek hozzá, mivel a kormány, rendeletek révén, az olcsó forrásokra az egyetemes szolgáltatóknak elővételi jogot biztosított.

6. ÁBRA: FÖLDGÁZÁRAK AZ EGYETEMES SZOLGÁLTATÁSRA NEM JOGOSULT, 1 000 – 10 000 GJ/ÉV GÁZFELHASZNÁLÁSÚ FOGYASZTÓK KÖRÉBEN (2012. I. FÉLÉV)

Forrás: Eurostat, Századvég-szerkesztés

Az energiaköltségek emelkedése mellett, hogy inflációs veszélyt hordoz, visszafogja a gazdaság növekedését. Amennyiben a vállalatok nem tudnak az új árakhoz azonnal és költségmentesen alkalmazkodni (szerződések kötelezik őket az ár változatlanságára), a megemelkedő inputköltségeknek rövidtávon reálgazdasági hatása van. A cégek

jövedelmezősége visszaesik, ezáltal visszafogják a beruházásokat és a munkaerő keresletüket. A rövid távú hatás erőssége elsősorban attól függ, hogy milyen rugalmasak az árak az egyes szektorokban. Emellett a vállalati csődráta is megemelkedhet, ami az aggregált tőkeállományra, valamint a banki hitelportfolió minőségére is kedvezőtlen hatást gyakorol. A magas energiaköltségek versenyképességi hátrányt jelentenek egy olyan kis nyitott gazdaságban mint Magyarország, ezért tartósan csökkenthetik a tőkevonzó képességet, ezáltal a növekedést.

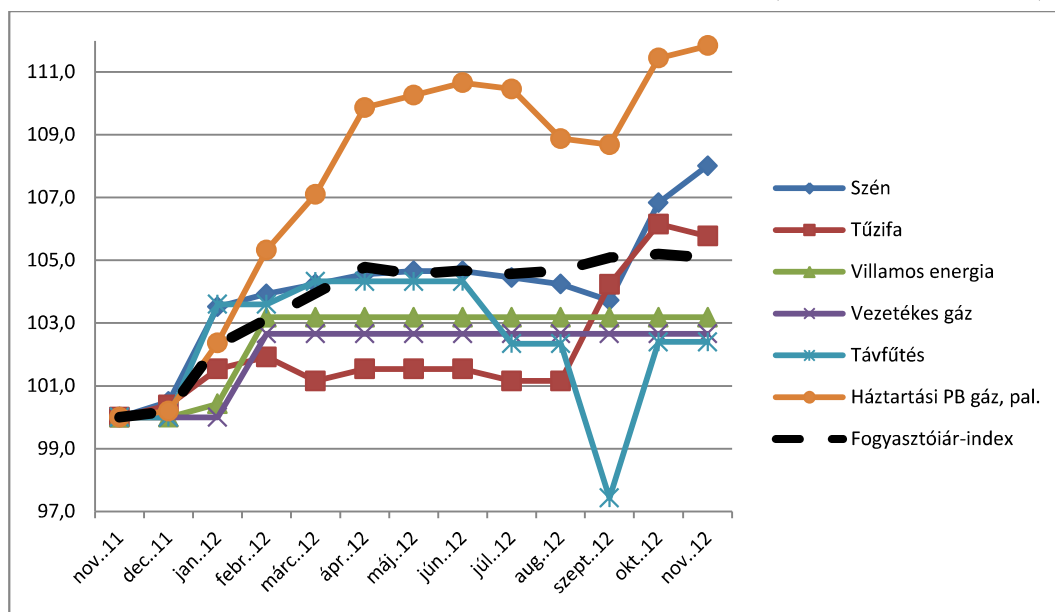
A magas földgázárak negatív hatása annál erősebb egy adott iparágra nézve, minél energaintenzívebb tevékenységet végez. Ezek közül példaként emeljük ki és mutatjuk be a villamosenergia-termelő ágazatot. 2010-ben a magyar villamosenergia-fogyasztás 28 százaléka földgáz alapú termelésből származott, mely arány folyamatosan növekszik és a MAVIR előrejelzései alapján 2020-ra eléri a 41 százalékot. Ennek jelentőségét növeli, hogy a villamosenergia-hálózat rendszerszintű szabályozására jelenleg szinte kizárólag a földgáztüzelésű erőművek képesek, valamint az, hogy az ezek iránti igény növekszik. A megújuló energiaforrások alkalmazásának terjedésével, valamint az előregedő erőművi egységek leállása következtében ez a szabályozási igény folyamatosan növekszik. Számos új szabályozó erőmű építésére lesz szükség az elkövetkezendő években. Több erőműfejlesztési projekt azonban félbeszakadt, vagy elhalasztásra került a közelmúltban (pl. a MOL-CEZ Százhalombattára tervezett kombinált ciklusú gázturbinás erőműve), aminek legfőbb oka a kedvezőtlen hazai piaci környezet. A földgáztüzelésű erőművek ugyanis két oldalról is árnyomás alá kerültek Magyarországon. Egyik oldalról a korábban említett beszerzési korlátok, a jelenleg magasabb árakat eredményező olajár-indexált hosszú távú földgázszerződés valamint a rezsiköltség befagyasztásra irányuló intézkedések következtében nem jutnak versenyképes áron földgázhoz, ezért termelési költségeik magasak. Azonban a villamosenergia-piacok integráltsága (ami lényegesen előrehaladottabb állapotban van a földgázpiacok összekapcsolásához képest) következtében egy régiós versenyben találják magukat, ahol az alacsony árak következtében, régiós viszonylatban, csak alacsony kihasználtsággal és alacsony profittal tudnak működni. Ennek következménye, hogy a hazai erőművek kihasználtsága csökken (többet állnak), a hazai villamosenergia-import folyamatosan növekszik és az erőmű-beruházások hazánk helyett a környező országokban valósulnak meg.

Az előzőeket összefoglalva elmondható, hogy a lakossági és önkormányzati rezsiköltség befagyasztás rövidtávon kedvezően érinti a lakosságot, megvédi a viszonylag kiszolgáltatott helyzetben lévő kisfogyasztókat a világpiaci viharok okozta drasztikus árkilengésektől. A rezsiköltség-befagyasztás azonban keresztfinanszírozással jár, emeli a vállalkozások energia költségeit, ezért versenyképességi hátrányt okoz. A villamosenergia-szektor példáját

szemügyre véve láthatjuk, hogy a hosszan tartó rezsibefagyasztás negatív hatással lehet bizonyos szektorokban a beruházások alakulására.

3. Energiaár és rezsiköltség monitoring

7. ÁBRA: LAKOSSÁGI ENERGIAÁRAK VÁLTOZÁSA (2011.11. = 100%)

Forrás: KSH, Századvég-számítás

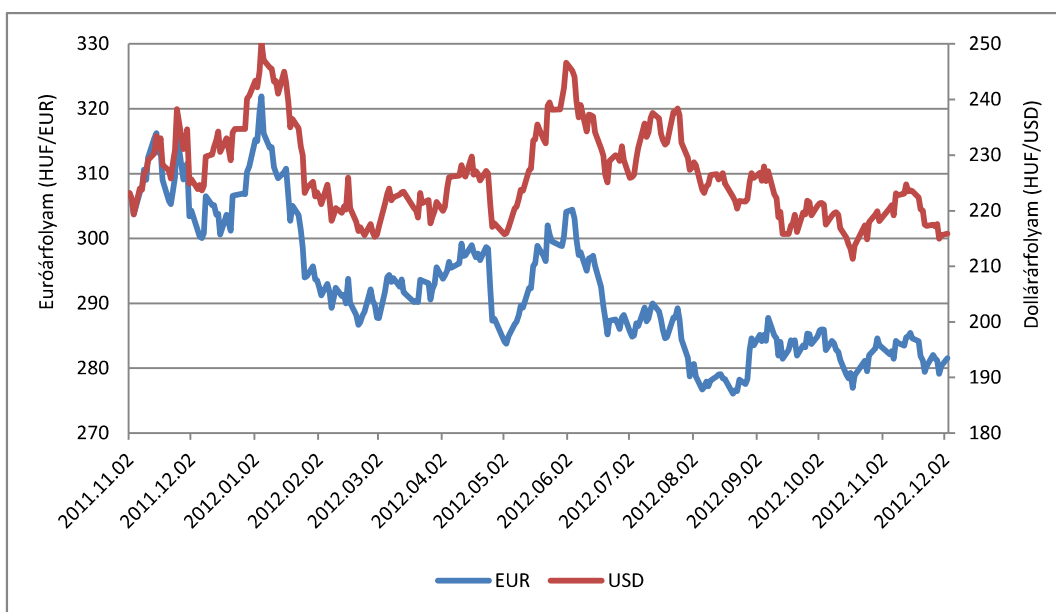
A 7. ábra a lakosságnak értékesített energiahordozók havi átlagárának változását mutatja az elmúlt egy évben.

Az árszabályozás alá nem eső energiahordozók közül tovább folytatódott a háztartási PB gáz, valamint a szén árának növekedése. A PB gáz ára az általános árszínvonal-növekedés felett 6 százalékponttal, összesen csaknem 12 százalékkal emelkedett az elmúlt egy évben. Megállt azonban a tűzifa árának augusztus óta tartó növekedése és november hónapban enyhe csökkenésbe váltott át.

Az árszabályozás alá eső energiahordozók ára a rezsibefagyasztás következtében stabil maradt. Éves növekedésük az általános árszínvonal változás mértékének körülbelül fele, 3 százalék körül alakult.

A forint dollárral és euróval szembeni árfolyama továbbra sem mutat jelentős mozgást, így az árfolyamok novemberben sem gyakoroltak jelentős hatást az import energiahordozók árára.

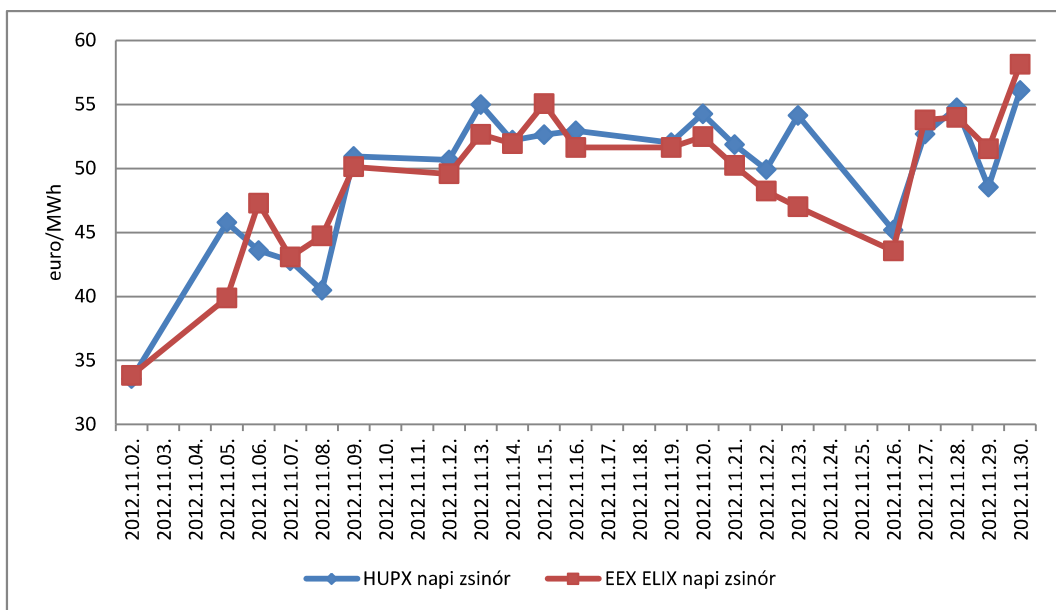
8. ÁBRA: EURÓ ÉS DOLLÁR ÁRFOLYAMOK ALAKULÁSA

Forrás: MNB, Századvég-szerkesztés

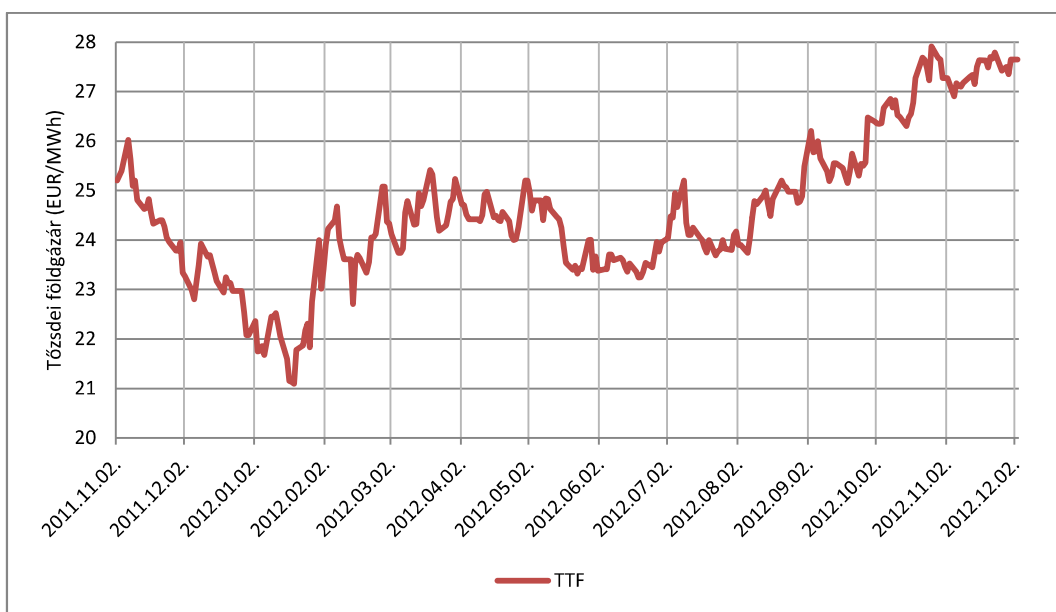
Az európai villamosenergia-piaci integráció keretében 2012. szeptember 12-től összekapcsolásra került a cseh, a szlovák és a magyar villamosenergia-piac. A piacok összekapcsolása az árak kiegyenlítődését eredményezi a résztvevő tagállamokban. Ez a magyar fogyasztók számára kedvező, mert fokozatosan megszünteti azt a versenyhátrányt, ami abból adódott, hogy a magyarországi villamosenergia-árak az elmúlt években rendszeresen a német árak felett voltak. A 7. ábra szemlélteti a piac összekapcsolás kedvező hatását. Az ábrán a magyar villamosenergia-tőzsdén (HUPX) kereskedett zsinórtermék, valamint a lipcsei tőzsdén (EEX) kereskedett európai villamos energia index (ELIX) alakulása látható november hónapban. Az ELIX árindex az európai részpiacokon kialakuló árak alapján kerül meghatározásra. Értéke azt mutatja, hogy milyen árszint alakulna ki egy kapacitástorlódásoktól mentes, egységes európai árampiacon. Az ábra jól szemlélteti, hogy az árak mindvégig együttmozogtak november hónapban és nem mutatható ki egyik irányban sem egyértelmű eltolódás a vizsgált árakban.

9. ÁBRA: NAPI SPOT ÁRAK A MAGYAR ILLETVE A NÉMET VILLAMOSENERGIA-TŐZSDÉN

Forrás: Reuters, Századvég-szerkesztés

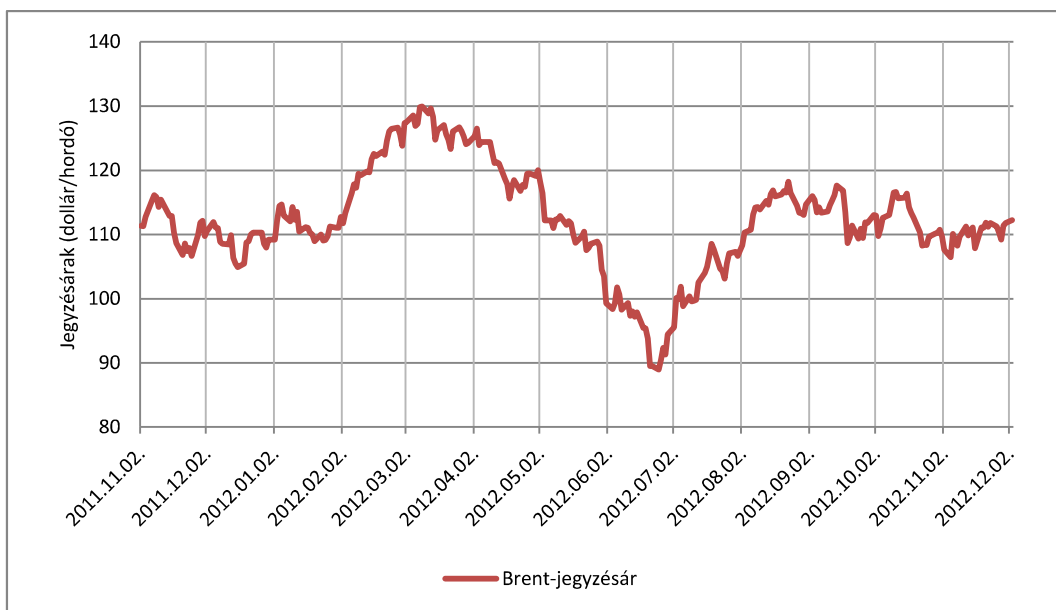
10. ÁBRA: NAGYKERESKEDELMI FÖLDGÁZÁRAK A HOLLAND GÁZTŐZSDÉN

Forrás: Reuters, Századvég-szerkesztés

A holland gáztőzsdén 2009 óta nem voltak olyan magasak a spot földgáz árak, mint jelenleg. 2009 óta folyamatos növekedés figyelhető meg az árakban. Ha ez a trend folytatódik, akkor a földgáz ára hamarosan átlépheti a 30 euro/MWh szintet. Erre 2008. óta nem volt példa a holland gáztőzsdén.

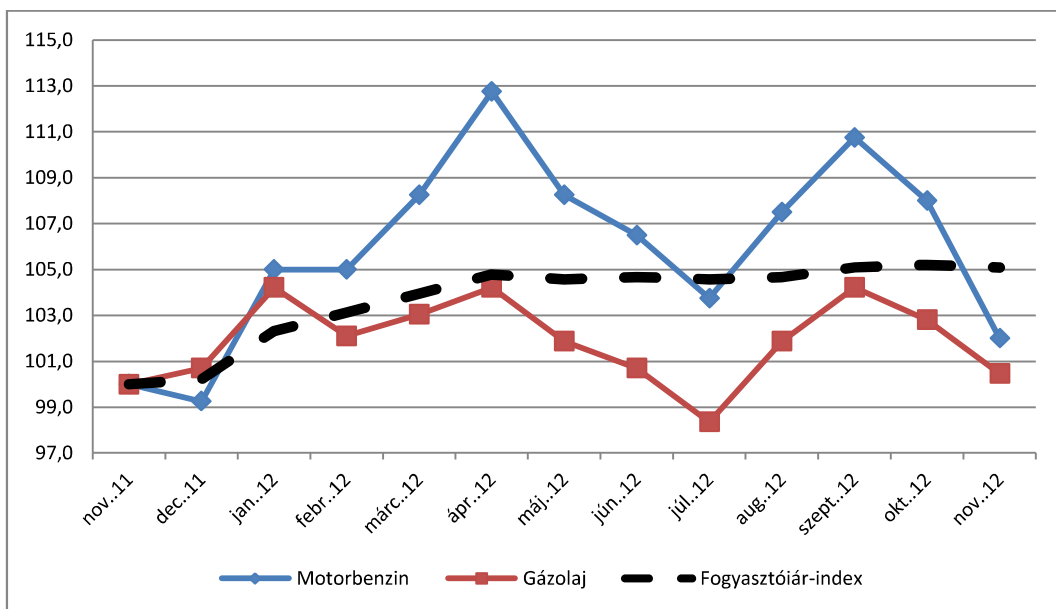
11. ÁBRA: A BRENT TÍPUSÚ NYERSOLAJ VILÁGPIACI ÁRA

Forrás: Reuters, Századvég-szerkesztés

Az előző hónapokban tapasztalható enyhe csökkenést követően stagnálásba váltott a Brent típusú nyersolaj világpiaci ára. Az energiahordozó árát a novemberben kiéleződő közel-keleti események sem tudták felfelé hajtani, a nyersolaj hordónkénti ára stabilan 110 dollár körül alakult.

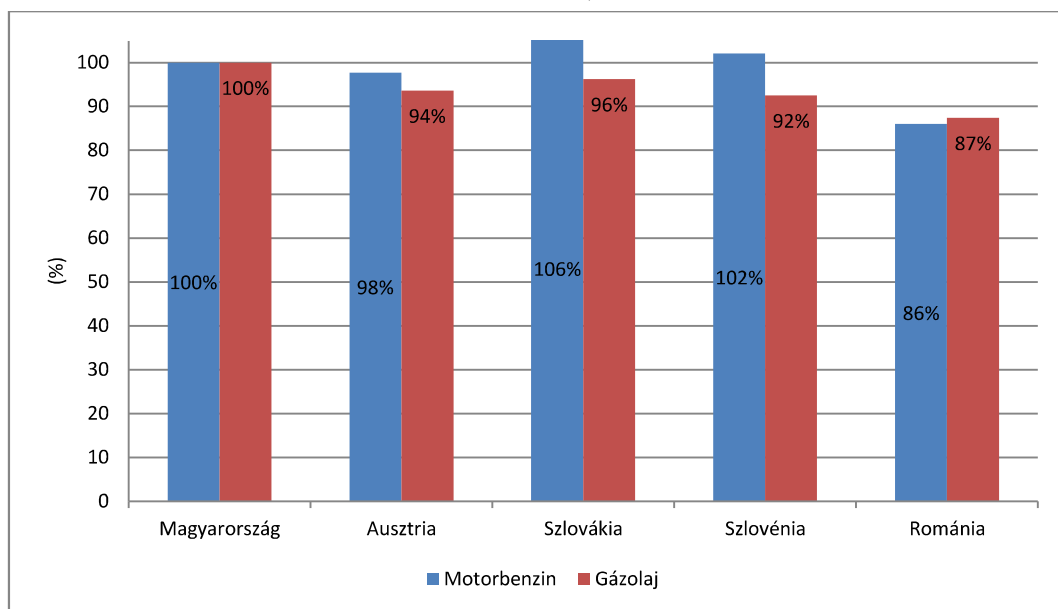
12. ÁBRA: A MOTORBENZIN ÉS A GÁZOLAJ ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA (2011.11.= 100%)

Forrás: KSH, Századvég-szerkesztés

A nyersolaj árának stabilizálódása következtében tovább csökkent a motorhajtóanyagok ára. A motorbenzin és a gázolaj ára egyaránt közelít az egy évvel korábbi árszint felé, ami a motorbenzin esetében a 400 forintos ár átlépését jelentené.

13. ÁBRA: ADÓTERHEKET TARTALMAZÓ MOTORBENZIN ÉS GÁZOLAJ ÁRAK A SZOMSZÉDOS EU TAGÁLLAMOKBAN; 2012. NOVEMBER 19.; (MAGYARORSZÁG = 100%)

Forrás: Reuters, Századvég-szerkesztés

Novemberben nem volt jelentős változás a hazai és a szomszédos országok motorhajtóanyag árainak egymáshoz viszonyított arányában. Némileg csökkent ugyan a különbség, de a gázolaj fogyasztói ára továbbra is hazánkban a legmagasabb.

4. Releváns energiapiaci jogszabályváltozások az elmúlt hónapban

Újabb adók terhelik az energiaipari vállalatokat

Ugyan a jelenleg hatályban lévő energiaszektorra érintő különadók kivezetésre kerülnek 2013ban, az adótörvény-módosítások következtében azonban az adónemek transzformációja miatt az adóterhek nem fognak csökkenni az energiaszektorban. A jövő évre vonatkozó adótörvény módosítások révén, az energiaszolgáltatók nyereségére jövőre 50 százalékos adó kerül kivetésre. Ez az adóteher két részre bontható: egyrészt a 19 százalékos társasági adóra, másrészt a kizárólag ezt az ágazatot terhelő 31 százalékos jövedelemadóra. A szektorban megvalósított beruházások ösztönzése (pontosabban a kivetett adók miatt elmaradó beruházások kompenzálása) céljából, a jövedelemadóból levonható lesz a beruházásra fordított kiadások fele. Az új adókból származó várható bevételek mértéke némileg alacsonyabb, mint az előző évek bevételei, ezért ennek kompenzálása érdekében egy újabb adónem, a közműadó is kiterjesztésre került az energiaszolgáltató vállalatokra. A 2012. évi CLXVIII. törvény értelmében, méterenként 125 forintos adó terheli a közmű vezetékek tulajdonosokat. Kivételt kizárólag a végső fogyasztók tulajdonában lévő vezetékek képeznek.

Az eredeti tervezet szerint az MVM és a MOL, tehát a részben, vagy egészben állami tulajdonban lévő vállalatok mentességet kaptak volna az adófizetési kötelezettség alól. Nem kellett volna tehát közműadót fizetnie a Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító (MAVIR) Zrt-nek és a Földgázszállító Zrt-nek. Az adómentességet ezek a vállalatok stratégiai jelentőségük és az általuk megvalósított stratégiai fontosságú beruházások miatt kapták volna. Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter javaslata alapján azonban a közteherviselés elvére, valamint a nevesített vállalatok adófizetési képességére hivatkozva kikerültek a mentesültek köréből. Ez várhatóan kissé csökkenti a feszültséget az energiaipari vállalatok körében. Meglehetősen diszkriminatív látszata volt ugyanis a szabályozásnak, mivel kizárólag az állami érdekeltségű vállalatok kaptak volna mentességet az adófizetés hatálya alól. Ráadásul éppen azok a vállalatok, melyek az előző években - a többi energiaipari vállalathoz viszonyítva - lényegesen kisebb mértékben viselték az állami megszorítások valamint különadók terheit és negatív hatásait.

Az új adókkal most már évek óta egyre nagyobb és tartóssá váló teher nehezedik az energiaipari vállalatokra. A bankrendszer mellett az energiaszektorra nehezedik a legnagyobb mértékben a gazdasági válság következtében az állam által kivetett teher. Az energiaipari vállalatok nagy része azonban a hatósági árszabályozás következtében egyáltalán nem képes ezeknek a terheknek a végső fogyasztók felé történő továbbhárítására.

A tartalékok kimerülése után már csak leépítésekkel és a beruházások elhalasztásával képesek a kialakult helyzetre reagálni. Fokozottan igaz ez a közműadóra, ahol az adó alapját nem a vállalat eredménye, hanem a vállalat tulajdonában lévő infrastruktúra képezi. A lakosságot ellátó egyetemes szolgáltató vállalatok már jó ideje veszteségesen működnek. Középtávon jelentős kockázatot jelent az infrastrukturális beruházások, karbantartások és fejlesztések elmaradása, ami a szolgáltatási színvonal és az ellátásbiztonság csökkenéséhez vezethet.

5. Jelentősebb sajtónyilvánosságot kapott ügyek rövid áttekintése

Az Európai Bizottság a harmadik energiacsomag hatékonyabb átültetését kéri Magyarországtól

A tagállamoknak 2011. márciusig kellett a hazai jogrendjükbe átültetni a harmadik energiacsomag előírásait. A harmadik energiacsomag célja az egységes európai energiapiac megteremtése. Jelenleg 19 tagállammal szemben van folyamatban kötelezettségszegési eljárás, mert nem teljesítették maradéktalanul az uniós jogszabályban előírt kötelezettségeiket, vagy arról nem tájékoztatták megfelelően az Európai Bizottságot. Az Európai Bizottság november 15-én tette közzé az egységes energiapiac létrehozását sürgető közleményét¹, amelynek központi része a harmadik energiapiaci jogszabálycsomag tagállami végrehajtása. Magyarországot is több ügyben marasztalta el és kérte intézkedések megtételére Brüsszel. Felszólították hazánkat, hogy kiemelt célként kezelje és folytassa a határkeresztező kapacitások bővítését mind a gáz-, mind a villamosenergia-szektorban. Ezen kívül a gáztőzsde mielőbbi létrehozását várják el tőlünk. Ezeken a területeken jelentős előrehaladás történt az elmúlt években, a fejlesztések jó úton haladnak. A kiépült villamosenergia-határkeresztező kapacitások lehetővé tették, hogy a magyar, szlovák és cseh piacok 2012 szeptemberében összekapcsolásra kerüljenek. A piacösszevonások 2013-ban a közép-nyugati szabályozási régióba történő integrációval folytatódnak. A földgáz határkeresztező kapacitások kiépítése is létfontosságú Magyarország számára, a jelentős földgázimport-kitettség, valamint a források és ellátási útvonalak jelenlegi szűkössége miatt. Ennek következtében ezen a területen is jelentős lépések történtek a magyar kormány részéről. A versenyképes árú földgáz beszerzését, a likvid gázforrásokkal rendelkező nyugat-európai gázpiacokhoz való hozzáférés megteremtését valamint az ellátásbiztonság növelését két nagy beruházás szolgálja: az Ausztria és Magyarország közötti HAG interkonnektor bővítése, valamint a Szlovákia és Magyarország közötti csatlakozás kiépítése. A magyar-szlovák összekötő földgázszállító vezeték megépítéséről 2012 májusában írt alá megállapodást a Magyar Gáz Tranzit Zrt. és szlovák partnere, az Eustream a.s.. A 12 millió m³/nap kapacitású vezeték üzembe helyezésének tervezett időpontja 2015. A magyar gáztőzsde létrehozása szintén napirenden van, az indulás 2013 elején várható. Az előbbieken kívül, a Bizottság olyan területeken is intézkedések megtételét kéri Magyarországtól, ahol jelentős lemaradásunk van a harmadik energiacsomag előírásainak teljesítésében. A közleményben a Bizottság arra kéri Magyarországot, hogy fokozatosan szüntesse meg a hatósági energiaár képzést minden fogyasztói szegmensben. Ennek teljesítése elvonná a

¹ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/internal_market_en.htm

kormánytól a legfontosabb eszközt, mellyel a lakossági energiaárakat alacsonyan tarthatja. Mivel ezt előreláthatólag a jövőben teljesíteni kell, ezért nagy jelentősége van annak, hogy ez a fogyasztói kör felkészítésre kerüljön az új piaci viszonyokhoz való alkalmazkodásra. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ha a fogyasztók nem kellően tudatosak és nem törekednek az energiakereskedők versenyeztetésére és a korábbi egyetemes szolgáltatójuknál maradnak, akkor a kereskedők fokozatosan megemelik az árakat, ami a kereskedő számára extraprofitot, a fogyasztóknak pedig extra terheket eredményez. A gázpiacon a Bizottság úgy látja, hogy Magyarországnak vissza kell állítania a diszkriminációmentes hálózati tarifákat és be kell tartania a harmadik fél diszkriminációmentes hozzáférésére vonatkozó szabályokat a határkeresztező hálózatok esetében is. A Bizottság feltehetően a kormánynak azt az intézkedését bírálja, melyben differenciált hálózathasználati tarifákat írt elő az egyetemes szolgáltatásra jogosult (jellemzően lakossági) és a szabadpiacról vételező (például ipari) fogyasztóknak. Ez az intézkedés egyértelműen a lakossági energiaköltségek leszorítását célozta. Szintén a rezsikiadások alacsonyan tartását szolgálta a kormány azon intézkedése, mellyel az egyetemes szolgáltatóknak valamint a távhőtermelő vállalatoknak jogi szabályozás útján elsőbbségi hozzáférést biztosított a magyar-osztrák interkonnektoron keresztül az olcsóbb nyugat-európai földgázhoz, megsértve ezzel az átlátható és diszkriminációtól mentes kereskedelmi és hálózat-hozzáférési előírásokat. Ilyen intézkedésekre a jövőben egyre kevésbé lesz lehetőség, mivel az Unió egységes kereskedelmi szabályzatok előírásán dolgozik. Az előbbi intézkedések eredménye az volt, hogy a lakossági árak alacsonyan tartását részben a szabadpiacról vételező fogyasztók keresztfinanszírozták az elmúlt években. Az előbbiekkal összefüggő elvárás a Bizottság részéről, hogy Magyarország biztosítsa a Magyar Energia Hivatal függetlenségét. 2010 óta jelentősen csorbult a hatóság függetlensége. A vezetőváltások révén a hivatal lényegesen erősebb kormányzati befolyás alá került, és ami ennél is lényegesebb, az új szabályozás szerint a hálózati tarifák valamint a szabályozott árak megállapítása nem a hivatal, hanem a nemzeti fejlesztési miniszter hatáskörébe tartozik. A Bizottság felhívása szerint a kormánynak lehetővé kell tennie, hogy a Magyar Energia Hivatal kizárólag saját hatáskörében határozhassa meg a hálózati tarifákat, önállóan alakíthassa saját szervezeti struktúráját.

Kötelezettségszegési eljárás Magyarország ellen

Az Európai Bizottság indoklással ellátott véleményt küldött Magyarországnak, mivel nem tájékoztatta a Bizottságot a megújuló energia irányelv (2009/28/EK) nemzeti jogszabályokba való maradéktalan átültetéséhez szükséges valamennyi átültető intézkedésről. A direktíva előírása értelmében, a tagállamoknak 2010. december 5-ig kell átültetniük a megújuló energia irányelvet. A megújuló energiaforrásokból előállított energia előmozdítása és használata terén elért előrehaladásról a tagállamoknak kétfévente jelentést kell készítenie a Bizottságnak. Az első jelentést 2011. december 31-ig kellett elküldeni a Bizottságnak.

Magyarország két hónap haladékot kapott arra, hogy eleget tegyen jogi kötelezettségeinek, ellenkező esetben a Bizottság keresetet indíthat vele szemben az Európai Unió Bíróságán. Magyarországon kívül hasonló eljárás van folyamatban Ausztria, Bulgária, Ciprus, a Cseh Köztársaság, Finnország, Franciaország, Görögország, Írország, Málta, Lengyelország, Luxemburg és Szlovénia ellen.